دەوڵەت … نووسینی جۆزیف پرۆدۆن … 10 – و: زاهیر باهیر

دەوڵەت*:
نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON
و: زاهیر باهیر
بابەتی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:

بەشی دە:

با لەمە گەڕێین، میتافیزیقیا وازلێبێنین و بگەڕێینەوە بۆ مەیدانەکانی ئەزموون ، تاکو ئەوەی کە پێویستمانە بە Louis Blanc و Pierre Leroux بڵێین.
تۆ وا نیشانیدەدەیت و دڵنیایی ئەوە دەکەیتەوە کە دەوڵەت، حکومەت، دەتوانێت و دەشبێت سەراپای خۆی لە پرنسپەکانیا، لە جەوهەریا، لە کردار و ئەدایا، لە پەیوەندیا لە تەك هاوو□لاتیانا، بگۆڕێت. ئاشکراشە بە کردنی ئەم کارەش ئیدی دەوڵەت وەکو دەوڵەت نابووت [موفلیس] دەبێت و دەوڵەتێکی ساختە دەبێت. بە قسەی ئێوە دەکرێت دەوڵەت سەرچاوەی سەرەکی متمانە بێت، کە لە کاتێکدا دەوڵەت بۆ چەند چەرخێك دوژمنی مەعریفە بووە و هەتا لە ئێستاشدا هەر دوژمنی مەعریفەی سەرەتایی و ئازادیی چاپەمەنی و ڕۆژنامەوانییە.

وەزیفەیەتی کە گوایە بە فەرمی مەعریفە بۆ هاوو□لاتیان دابینبکات، ئەمەش دوای ئەوەی کە دەستبەرداری بازرگانی، پیشەسازیی، کشتیاریی هەرەها هەموو ماشێنەکانی بەدەستهێنانی سامان، دەبێت، تاکو بە خۆیان گەشەبکەن بە بێ یارمەتی دەوڵەت، هەتا زۆر جار وێڕای بەرگرییکردن و بەره□ستیی دەوڵەت، ئەمە ڕوودەدات. ئەو، هەموو ئەمانە ئیدارەدەدات تاکو دەستپێشخەری لە هەر هەموو بوارەکانی کاردا بکات وەك چۆن لە دونیای فکرەکانا دەیکات، ئەمەش واتای دووژمنایەتیکردنی ئەبەدی ئازادیییە، دەخوازرێت ئازادیی هەر بۆ خودی خۆی[خودی دەوڵەت] نەبێت، بەڵکو ئازادیی ڕاستەوخۆ ئافریندە بکات. ئەمە گۆڕانێکی زۆر جوانی دەوڵەتە کە بەڕای ئێوە شۆڕشی هەنوکەییە .

ئەمە زانیاری ناردروستی ئەم دوو پیاوەیە دواتریش دوو ئیلتزام

بەدووی یەکدیدا دەسەپێنن: لە پێگەی یەکەمدا، بە بنیاتنانی ڕاستیی گریمانەکانتان بە نیشاندانی شەرعییەتە تەقلیدییەکەی و دەرخستنی تایبەتە مێژوییەکانی هەروەها گەشەسەندنە فەلسەفییەکەی، لە جێگای دووهەمدا خستنە پراکتیکییەوە.

ئێستا ئەوە دەردەکەوێت کە هەردووکیان: تیئورییەکەش و عەمەلییەکەش لای ئەوە گریمانن، کە بە فۆرمی بە خۆی ئایدیایەکی ناکۆکە و ناکۆکیشە لەتەك ڕاستییەکانی ڕابوردوو و هەرئاواش زۆر ناکۆکە لەتەك مەیل و نەزعەکانی بەشەرییەت، کە ئەسڵبوون و ناکۆکیان لەسەر نەبووە.

ئەمە دەڵێین تیئورەکەت لە خودی خۆیدا پڕن لە ناکۆکی، هەر لەو کاتەوەی کە خۆی ئاوا دەردەخات کە ڕای ئازادیی دروستکردنی دەوڵەت، دەدات، ئەمە لە کاتێکدا کە پێچەوانەی ئەوەیە کە خودی دەوڵەت ڕێگای ئازادیی بدات. لە ڕاستیدا ئەگەر دەوڵەت خۆی بەسەر ویست و ئارەزووما بسەپێنێ، ئەو کاتە دەوڵەت سەروەرە و منیش ئازاد نیم ، تیئورەکەت ناتەواوە و کورتی هێناوە.

تیئورەکەت ناکۆکە لەتەك ڕاستییەکانی ڕابووردوودا ، ئەمە ئاشکرایە هەر وەکو خۆتانیش دانی پیادادەنێن کە هەموو شتێك لە مەیدانی چالاکییەکانی مرۆڤەوە بەرهەمدەهێنرێت بە لایەنە پۆزەتیڤەکەیەوە، لە باشەوە تا دەگاتە کاراکتەرێکی جوان، ئەوە بەرەنجامی ئەو ئازادییە تەواوەیە کە سەربەخۆ لە دەوڵەت پیادەدەکرێت، هەروەها تا ڕادەیەکی زۆر هەمیشەش لە دژایەتی دەوڵەتایە کە ئەمەش بە ڕاستەوخۆ بەرەو پێشنیاری ڕوخاندنی سیستەمەکەتان دەڕوات. ئازادیی لە خودی خۆیدا کافییە و پێویستی بە دەوڵەت نییە.

لە کۆتاییدا دەڵێین تیئورەکەت بە مانیفێستی مەیل و ڕێڕەوەکانی سیڤێڵایزەیشن [مەدەنییەت] ناکۆکە، لەبری بەردەوامی ئیزافەکردنی زیاتری ئازادیی تاك و ڕێز و حورمەتیان و بەکردنی ڕۆحی هەموو مرۆڤێك بە گەوهەری ڕوانگەی کانت، لە وەنەیەك لە کڵێشەیەك لە سەراپای مرۆڤایەتی، کە لەو بارەدا هەر یەکەش ڕۆحی جەماعیانەی لەخۆگرتووە. تۆ کەسێك کە تایبەتمەندی خۆی هەیە ژێردەستەی کەسێکی دیاری مەشووری دەکەیت، تۆ ‘تاك’ ڕادەستی گروپەکە دەکەیت، تۆ هاووڵاتیی لە دەوڵەتا نوقم دەکەیت.

ئەمە مافی تۆیە و تۆیت کە هەموو ئەو ناکۆکیانە بسڕیتەوە بە گوێرەی ئەو بنەمانەی کە هەتا بە باڵادەستی ئازادیی و هەروەها بە

دەوڵەتیش. ئەمە ئەوانەیـن کە هەر بە سـادەیی نکـوڵی لە دەوڵەت دەکەین، ئەوانەیین کە بە جددی بەدووی هێڵەکانی ئازادییەوەین و بە دەسـەزیمانەوە بە پراکتیکـی شۆڕشگێڕانە دەمێنینەوە- بە ئەمە نییە کە ناڕاسـتەتی گریمانەکـانت نیشانبـدەین، ئەمە چـاوەڕوانی بەڵگەکانتین. دەوڵەتی سەروەر وجودی خۆی لە دەستداوە تە هاوەای ئەمەیـت و دانـت بەوەدا نـاوە. سـەبارەت بە دەوڵەتـی خزمەتکـاریش نازانین ئەوە ڕەنگە چۆن ببێت، ئەمە باوەڕی پێناکەین چونکە وەکو دووەویی بادەستیی و سەروەرییە. دەوڵەتی خزمەتکار لای ئەمە لەوە دەکات کە هەر هەمان شتبێت وەکو خزمەتکارەتی دەستەك [عەشیقەیەك] ، کە ئەمە خوازیاری نین.

لەبەر ڕۆشنـایی فکـری ئەسـتامانا لامـان بـاشترە کە ئـازادیی لە هاوسەرگیرییەکی شەرعیدا دروستببێت. ئەگەر دەتوانیت شرۆڤەی ئەوە بکە کە دوای هەڵوەشاندنەوەی دەوڵەت لە ڕێگەوەی ئەم خۆشەویستییەوە بە ئـازادیی، ئەمە لە کەتاییـدا بەچـی بە هەمـان خۆشەویستـی بگەیەنینەوە بە دەوڵەت؟ هەتـا ئەو کـاتەی تە ئەم گـرفتە لابەلا دەکەیتەوە، ئەمە بەردەوام دەبین لە دەربڕینی ناڕەزاییی دژی هەموو حکومەتەك، هەموو دەسەڵاتەك ، هەموو پاوەرەك، ئەمە هەڵوەستمان بەردەوام دەبێت بەرانبەر هەموویان و دژ بە هەموویان دەبین، لە پێناوی ڕێز و حورمەتی ئازادییدا. ئەمە پێتان دەڵێین کە ئازادیی لای ئەمە ئەستا بە دەستهێنراوە، ئەوە تەی کە ڕێگەی یاساکانی Melior est conditio possidentis دەزانیـت. ئەسـتا کـاتەتی کە پێناسـە و سەردەرەکانی خۆت بە ڕێکخستنەوەی حکومەت دیاری بکەیت، دەنا حکومەت نییە.

درێژەی هەیە…

…………………………

*لەم نامیلکەیەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتیەکـانی / دەوڵەتخوازەکـانی وەکـو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتەڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا بـوون کە سـیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێـت بە دەوڵەتـی – خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگۆڕێت. بە بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراوانـی و بە زۆری بڵـاوبووەوە و تـا ئەسـتاش وەکـو هەمـوو وەهمەکـانی دیکە هەر لەگۆڕمـانـایە ، ئەگەر بمـانەوێت مرۆڤگەلێکـی ئـازاد و پێگەیشتـوو و بەرپرسـیار بیـن، ئەم وەهمە پێویستـە ڕەتبکرێتەوە.
پـرۆدۆن ئەم تێکسـتەی لە سـاڵی 1848 دا بە فەرەنسـی نوسـیوە و

Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گۆڕیومە بۆ زمانی کوردی.

خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بڕگەو ڕستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆنە و پرۆدۆنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر ت□بینی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر ل□ب□ش□وانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشی□وە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو لایەنەدا نییە .

لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بلێم ئەم تێکستەی پرۆدۆن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکەتەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بۆ دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێو□ بەریی و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تۆسقاڵێك لە بایاخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.